

Nr 25.

Ankom till Riksdagens kansli den 17 mars 1911 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående pensionsunderlag för innehafvaren af de med hvarandra förenade befattningarna såsom öfverläkare vid Stockholms hospital och professor i psykiatri vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, jämte en i ämnet väckt motion. (2:a Afd.)

I en den 16 december 1910 aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 65, har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att besluta, det i lönestaterna för statens hospital och asyler samt för karolinska mediko-kirurgiska institutet skall, i den förra staten under Stockholms hospital och i den senare under professuren i psykiatri införas en anmärkning af följande innehåll: »Så länge den föreskrift kvarstår, att öfverläkarbefattningen vid Stockholms hospital och professuren i psykiatri vid karolinska mediko-kirurgiska institutet skola vara förenade med hvarandra, skall pensionsunderlaget för de båda förenade tjänsterna utgöra 5,000 kronor eller för den innehafvare af befattningarna, hvilken är i åtnjutande af ålderstillägg å professuren, 5,600 kronor».

Till åberopade statsrådsprotokollet har föredragande departementschefen i ärendet anført följande:

»Bland de lärarbefattningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, hvilka berördes af den utaf Riksdagen år 1908 efter framställning från Eders Kungl. Maj:t fastställda löneregleringen för universiteten och nämnda institut, jämte de af Riksdagen godkända villkor och bestämmelser för åtnjutande af de nya aflöningsförmånerna, var dittillsvarande extraordinarie professuren i psykiatri. Förändringen i professurens ställning blef dock ej särdeles betydande. Den inskränkte sig till att lärostolen, i sammanhang med den allmänna förvandlingen af de extraordinarie professorerna

till ordinarie professorer, blef ordinarie professor, att det ålderstillägg, som efter viss tids tjänstgöring tillkom professurens innehafvare, höjdes från sitt dåvarande belopp, 500 kronor, till 600 kronor, likasom vid öfriga professorer, samt att professorn underkastades nyss omförmälda villkor och bestämmelser. Dessa innehöllo emellertid i flera hänseenden samma föreskrifter, som förut varit tillämpliga. I ett afseende gjordes för professorsbefattningarna inom de medicinska fakulteterna och vid institutet undantag från den allmänna bestämmelsen om förbud att förena de af löneregleringen berörda ordinarie befattningar med annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, i det att dylik förening medgafs i fråga om de medicinska professorerna, när föreningen var föreskrifven eller medgifven i vederbörande af Kungl. Maj:t fastställda stadgar eller Kungl. Maj:t i särskilda fall annars funne skäl därtill gifva lof.

Särskildt för professuren i psykiatri var detta undantag af den betydelse, att i själfva verket aflöningsens storlek vid denna professor, 4,000 kronor, däraf 3,000 kronor lön och 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, ej undergick någon förhöjning med hänsyn därtill, att med professuren var förenad öfverläkartjänsten vid Stockholms hospital för sinnessjuka och därmed förknippade aflöningsförmåner, utgörande 4,000 kronor jämte boställsväning med bränsle och elektrisk belysning. Den sammanlagda aflöning, som de förenade tjänsternas innehafvare sålunda åtnjöt, ansågs, såsom antydt, vid löneregleringen vara så stor, att den sedvanliga professors aflöningen, 7,500 kronor, däraf 5,000 kronor lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar, ej borde ifrågakomma för professorn i psykiatri.

Beträffande den nyss omförmälda tjänsteföreningen meddelades först provisoriska bestämmelser genom nådigt bref den 18 januari 1861. Under år 1876 inkom till Kungl. Maj:t underdånig framställning, afseende att för framtiden betrygga sambandet mellan ifrågavarande båda tjänster, och genom nådigt bref den 26 januari 1883 förordnade Kungl. Maj:t, att vid inträffad ledighet af öfverläkartjänsten vid Stockholms hospital för sinnessjuka och extraordinarie professorsbeställningen i psykiatri vid karolinska institutet befattningarna skulle förenade och samtidigt anslås till ansökning lediga, hvarjämte föreskrifter meddelades rörande förfarandet vid tjänsternas tillsättning m. m.

För ytterligare utredning af den fråga, som jag under denna punkt ämnar framlägga för Eders Kungl. Maj:t, nämligen frågan om storleken af pensionsunderlaget för de förenade befattningarnas innehafvare, har jag nu blott att omförmåla, hurusom år 1910 af Riksdagen beslutits ändring af lönestaterna för statens hospital och asyler m. m., hvarom utfärdats nådigt bref den 4 juli 1910. I den nya från och med år 1911 gällande löne-

staten upptagas de särskilda befattningshafvarnas aflöningsförmåner särskildt för hvarje hospital. Såvidt angår öfverläkaren vid Stockholms hospital, skedde år 1910 ej annan förändring i hans aflöningsförmåner än att det bestämdes, att för honom, liksom för öfriga öfverläkare, aflöningen kunde efter 10 år höjas med 600 kronor, däraf 400 kronor ansåges utgöra lön och 200 kronor tjänstgöringspenningar — den kontanta begynnelseafflöningen 4,000 kronor är å sin sida fördelad i lön 2,666 kronor 66 öre och tjänstgöringspenningar 1,333 kronor 34 öre.

Frågan om nyssnämnda ändring i lönstaterna för statens hospital och asyler förelades Eders Kungl. Maj:t den 14 januari 1910 i sammanhang med andra statsregleringsärenden. Det framgår af vederbörande departementschefs yttrande i det vid statsverkspropositionen år 1910 fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för nyssnämnda dag, att förutsättningen för den kontanta begynnelseafflöningens bibehållande för öfverläkaren vid Stockholms hospital vid dess förutvarande belopp af 4,000 kronor var att nyssberörda tjänsteförening skulle fortfara att äga bestånd. Vål har något uttryckligt förbehåll om rätten till denna tjänsteförening ej förknippats med de vid omförmälda lönereglering af Riksdagen fästa sedvanliga villkor om förbud för vederbörande tjänstemän att med sin tjänst förena annan befattning å rikets, Riksdagens eller kummuns stat. Men att ifrågavarande tjänsteförening öfverensstämmer med Riksdagens vilja, är uppenbart på grund af de af mig omförmälda bestämmelser om tjänsteförening i fråga om professorer vid karolinska institutet.

Jag antydde nyss, att den fråga, för hvars belysande jag ansett nödigt att förutskicka dessa meddelanden, gäller storleken af pensionsunderlaget för innehafvaren af de båda förenade befattningarna. Innebörden af denna fråga inhämtas af den framställning i ämnet, som gifvit mig anledning att upptaga omförmälda spørsmål. Framställningen är gjord af karolinska institutets lärarkollegium, som i skrifvelse till kanslern för rikets universitet erinrat, att enligt bestämmelserna i lagen om civila tjänstinnehafvares rätt till pension den 11 oktober 1907 högsta pensionsunderlag för professorn i psykiatri vid institutet efter den nya löneregleringens genomförande vore 3,600 kronor — sammanlagda beloppet af lönen och alderstillägget. Högsta pensionsunderlaget åter för den med professuren förenade öfverläkarbefattningen vore 3,066 kronor 66 öre.

På grund af bestämmelserna i 16 § af nyssnämnda lag, sådan denna paragraf löde enligt lagen den 17 juni 1908, finge emellertid pension för omförmälda båda tjänster icke utgå med högre belopp än som motsvarade pensionsunderlaget för professuren, ökad med en tredjedel af

pensionsunderlaget för öfverläkartjänsten. Högsta möjliga pension för innehafvaren af de båda förenade tjänsterna blefve sålunda 4,622 kronor 22 öre, eller nära 1,000 kronor mindre än den pension, som i allmänhet tillkomme professor vid karolinska institutet. För en sådan utgjorde högsta pensionsunderlaget 5,600 kronor.

Den oraständigheten att professorn i psykiatri tillika vore öfverläkare vid Stockholms hospital och till följd häraf uppbure sin aflöning delvis från karolinska institutet och delvis från hospitalet, syntes emellertid icke billigtvis böra hafva till påföljd, att han efter sitt afskedstagande erhöle lägre pension än som i allmänhet vore professor vid karolinska institutet tillförsäkrad. Att denna angelägenhet icke ordnades i sammanhang med den nya löneregleringen för karolinska institutet, torde hafva varit beroende allenast därpå, att särskildt förslag i ämnet icke från institutets sida framstälts.

Då emellertid nuvarande innehafvaren af ifrågavarande båda tjänster professorn B. Gadelius anhållit om lärarkollegiets åtgärd för beredande åt honom af rätt till enahanda pension, som tillkomme öfriga professorer vid institutet, ville lärarkollegiet anhålla, att kanslern måtte utverka aflåtande af nådig proposition till 1911 års Riksdag därom, att pensionsunderlaget för innehafvare af den med öfverläkartjänsten vid Stockholms hospital förenade professuren i psykiatri vid karolinska institutet måtte förklaras skola utgöra 5,000 kronor eller om han intjänat det med professuren förenade ålderstillägget, 5,600 kronor.

Härom yttrade universitetskanslern i underdånig skrifvelse den 10 oktober 1910, att han ansåge alldeles uppenbart, att professorn i psykiatri icke borde med afseende å pensionsrätt befinna sig i ogynnsammare ställning än öfriga professorer vid institutet. Under åberopande af hvad lärarkollegiet i ämnet yttrat, hemställde kanslern därför om proposition till Riksdagen i enlighet med lärarkollegiets förslag.

Ärendet remitterades till statskontoret, som i underdånigt utlåtande den 10 november 1910, under hänvisning till ett af 1904 års Riksdag fattadt beslut i fråga om pensionsrätten för innehafvarna af de med öfverläkartjänster förenade professurerna i medicin, i kirurgi och i pediatrik vid karolinska institutet, tillstyrkte bifall till förevarande framställning. Med hänsyn till bestämmelsen i 3 § af lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension borde det erforderliga stadgandet i ämnet meddelas i form af tillägg till respektive lönestater. Statskontoret hemställde fördenskull, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå

Riksdagen besluta tillägg till lönestaterna för karolinska institutet och Stockholms hospital af innehåll, att, så länge föreskrift kvarstode, att professuren i psykiatri vid nämnda institut skulle vara förenad med öfverläkartjänsten vid Stockholms hospital, pensionsunderlaget för de båda befattningarna skulle tillsammans utgöra 5,000 kronor eller för den innehafvare af befattningarna, hvilken intjänat ålderstillägget å professorslönen, 5,600 kronor.

Slutligen har äfven medicinalstyrelsen anbefallts att yttra sig i detta ärende samt med anledning häraf i underdånig skrifvelse den 5 december 1910 utlätit sig i frågan. Medicinalstyrelsen har därvid anfört följande.

Skyldigheten att afgå och rätten till hel pension för innehafvare af omskrifna båda tjänster inträdde enligt lagen angående civila tjänst innehafvares rätt till pension vid olika tider för de båda tjänsterna, i det han enligt 5 och 6 §§ i nämnda lag vore skyldig afgå från öfverläkartjänsten vid uppnådda 62 år och från professuren vid 65 år med rätt till hel pension efter respektive 30 och 25 tjänstår. Då emellertid de båda tjänsterna icke ens under en kortare tidsperiod utan stora olägenheter kunde fördelas på olika personer, syntes det styrelsen att, samtidigt med att pensionsunderlaget bestämdes till belopp lika med det för professorsbefattning gällande, föreskrift borde meddelas, att innehafvaren af professuren i psykiatri vid karolinska institutet vore skyldig kvarstå vid öfverläkartjänsten vid Stockholms hospital till dess han uppnått den för innehafvaren af professuren fastställda lefnadsåldern 65 år, samt att han för erhållande af hel pension skulle hafva uppnått den för innehafvare af professuren bestämda tjänståldern 25 år. Visserligen kunde Eders Kungl. Maj:t enligt nämnda 6 § under visst angifvet förhållande låta med afsked från öfverläkartjänsten anstå utöfver den fastställda lefnadsåldern, men det syntes styrelsen i allt fall, att föreskrift borde meddelas om innehafvarens af berörda båda tjänster *skyldighet* att kvarstå vid tjänsterna, till dess han uppnått den högre pensionsåldern af 65 lefnadsår, helst som denna lefnadsålder i de flesta fall icke torde utgöra absolut hinder för öfverläkartjänstens behöriga skötande.

I detta sammanhang ville styrelsen i underdånighet erinra därom att, jämlikt 1 § af Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 11 oktober 1907 med föreskrifter om verkställighet af lagen angående civila tjänst innehafvares rätt till pension, för uppbörd och redovisning af pensionsafgifter ansvarades af den redogörare, som ombesörjde utbetalning af tjänst innehafvaren tillkommande lönedel. Nu ifrågavarande tjänst innehafvare uppbure sin aflöning dels å karolinska institutets stat dels å hospitalets

stat. Då emellertid, därest förevarande framställning vunne Eders Kungl. Maj:ts bifall, pensionsunderlaget skulle komma att beräknas å den aflöning, som utginge från karolinska institutet, syntes någon särskild föreskrift ej erforderlig därom, att af de båda redogörarna den, som utbetalade nämnda aflöning från karolinska institutet, vore ansvarig för pensionsbeloppets uppbörd och redovisning.

I öfrigt hade medicinalstyrelsen intet att erinra mot bifall till ifrågasatt framställning på sätt statskontoret i sitt underdåniga utlåtande föreslagit.

Statskontoret har i sitt utlåtande omförmälat ett beslut af 1904 års Riksdag. Beslutet innebar rätt för vissa professorer vid karolinska institutet, hvilka, på grund däraf att med deras professorer andra befattningar voro förenade, uppburo mindre aflöning såsom professorer än deras ämbetsbröder vid institutet, att likväl vid afskedstagandet komma i åtnjutande af pension till samma belopp, hvartill dessa voro berättigade, under förutsättning härvid att vederbörande professor ej åtnjöte pension för den med professuren förenade tjänsten. Likasom statskontoret finner jag i omförmälda beslut ett stöd för att tillstyrka bifall till förevarande framställning, hvilken synes mig äga fullt berättigande. Frågan bör alltså föreläggas Riksdagen. Såsom statskontoret påpekat bör saken ordnas genom en bestämmelse, infogad i vederbörande lönestater. Detta öfverensstämmer med föreskrift i 3 § af lagen angående civila tjänst innehafvares rätt till pension. Denna § ger nämligen den anvisning, att, om afvikelse från de allmänna föreskrifterna om pensionsunderlag skall äga rum, det särskilda pensionsunderlaget skall fastställas i lönestaten. Detta torde beträffande föreliggande fall lämpligast kunna ske genom att i staten för karolinska institutet under professuren i psykiatri och i hospitalsstaten under Stockholms hospital införa en anmärkning väsentligen af det innehåll, som af statskontoret, med instämmande af medicinalstyrelsen, föreslagits för det ifrågasatta tillägget till staterna.

Medicinalstyrelsen har framhållit önskvärdheten af att för rätt till pension samma lefnads- och tjänstålder måtte stadgas att gälla i fråga om båda nu omförmälda tjänster. Jag instämmer med medicinalstyrelsen härutinnan. Härför erfordras en ändring i lagen angående civila tjänst innehafvares rätt till pension och frågan därom torde få hänskjutas till behandling inom finansdepartementet. Jag vill nämna, att nuvarande innehafvaren af omförmälda båda tjänster är född år 1862.

En annan sak, som likaledes lär ankomma på finansdepartementets förberedande handläggning, och som i motsats till den nyss omförmälda

synes böra af Eders Kungl. Maj:t upptagas till afgörande i samband med ett eventuellt beslut af Riksdagen i pensionsunderlagsfrågan, är den af medicinalstyrelsen vidrörda frågan om hvilken redogörare som skall vara ansvarig för uppbörd och redovisning af pensionsafgiften. Detta bör enligt min mening uppdragas åt redogöraren vid karolinska institutet.»

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *G. Kobb* väckt motion (nr 329), hvori föreslagits, att Riksdagen måtte besluta det i lönestaterna för statens hospital och asylor samt för karolinska mediko-kirurgiska institutet skall, i den förra staten under Stockholms hospital och i den senare under professuren i psykiatri, införas en anmärkning af följande innehåll: Så länge den föreskrift kvarstår, att öfverläkarbefattningen vid Stockholms hospital och professuren i psykiatri vid karolinska mediko-kirurgiska institutet skola vara förenade med hvarandra, skall pensionsunderlaget för de båda förenade tjänsterna utgöra *enahanda pensionsunderlag, som är för öfriga ordinarie professorer vid karolinska mediko-kirurgiska institutet fastställt*, nämligen 5,000 kronor, eller för den innehafvare af befattningarna, hvilken är i åtnjutande af ålderstillägg å professuren, 5,600 kronor.

Till stöd för framställningen har motionären, med framhållande af att Kungl. Maj:ts förslag afsåge att bereda innehafvaren af de båda ifrågasvarande tjänsterna full likställighet i pensionshänseende med öfriga ordinarie professorer vid institutet, anført, att då, på grund af § 4 mom. 4 i reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa, tvekan syntes kunna uppstå, huruvida genom den föreslagna formuleringen denna likställighet äfven skulle uppnås beträffande eventuell rätt till änkepension, ett förtydligande af densamma torde vara önskvärdt.

Kungl. Maj:ts föreliggande proposition anser sig utskottet böra tillstyrka.

Beträffande motionärens förslag vill utskottet meddela, att omförmälda § 4 mom. 4 af reglementet för civilstatens änke- och pupillkassa den 21 december 1907 är af följande lydelse:

Utskottets
yttrande.

»Skulle delägare, med bibehållande af den tjänst, hvarpå hans delaktighet i kassan är grundad, tillträda annan tjänst, med hvilken jämväl följer sådan delaktighet, medför den sistnämnda tjänsten förändring i hans delägarerätt endast i den mån därmed är förbunden förhöjning i delaktighetsbeloppet».

Vidare stadgas i samma § 4 mom. 1, att tjänstinnehafvares delaktighetsbelopp i kassan är lika med en femtedel af det högsta pensionsunder-

lag, som för hans tjänst är bestämdt i gällande lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension.

Motionären afser nu att genom det föreslagna tillägget i bestämmelsen angående pensionsunderlaget för innehafvaren af ifrågavarande förenade tjänster bereda samme tjänstinnehafvare trygghet för att hans delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa varder beräknadt med hänsyn till berörda pensionsunderlag. Utskottet kan för sin del icke finna annat än att en sådan delaktighet tillkommer tjänstinnehafvaren redan med den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen af bestämmelsen i fråga, men äfven om så ej skulle vara fallet, lär det af motionären förordade tillägget icke kunna leda till någon ändring i detta förhållande. Tillägget säger nämligen intet annat än hvad som i den kungl. propositionen uttryckligen angifves såsom skäl till förslaget, eller att pensionsunderlaget skall vara detsamma som gäller för öfriga ordinarie professorer vid karolinska institutet. Då utskottet alltså anser det föreslagna tillägget öfverflödigt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition och med afslag å herr Kobbs ofvanberörda motion, i hvad den skiljer sig från Kungl. Maj:ts proposition, må besluta, det i lönestaterna för statens hospital och asyler samt för karolinska mediko-kirurgiska institutet skall, i den förra staten under Stockholms hospital och i den senare under professuren i psykiatri, införas en anmärkning af följande innehåll: »Så länge den föreskrift kvarstår, att öfverläkarbefattningen vid Stockholms hospital och professuren i psykiatri vid karolinska mediko-kirurgiska institut skola vara förenade med hvarandra, skall pensionsunderlaget för de båda förenade tjänsterna utgöra 5,000 kronor, eller för den innehafvare af befattningarna, hvilken är i åtnjutande af ålderstillägg å professuren, 5,600 kronor.»

Stockholm den 17 mars 1911.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.